

DWJZ 05-083
NOTA VAN TOELICHTING

Inleiding

Het onderhavige landsbesluit strekt ertoe twee landsbesluiten te wijzigen, namelijk het Landsbesluit dagscholen v.w.o., h.a.v.o., m.a.v.o. (AB 1999 no. 62) en het Landsbesluit examens v.w.o., h.a.v.o., m.a.v.o. (AB 1991 no. GT 35).

Ten eerste wordt het Landsbesluit dagscholen v.w.o., h.a.v.o., m.a.v.o. gewijzigd door middel van artikel I. Deze wijzigingen hangen allereerst samen met de invoering van de basiscyclus, alsmede met de invoering van profielen in de bovenbouw van het algemeen voortgezet onderwijs. De wijzigingen leggen de gewijzigde inrichting van het onderwijs aan voornoemde scholen vast. De scholen voor v.w.o., h.a.v.o. en m.a.v.o. omvatten een tweejarige basiscyclus, een profielvoorbereidend leerjaar, en de bovenbouw wordt ingericht volgens profielen.

Ten tweede wordt het Landsbesluit examens v.w.o., h.a.v.o., m.a.v.o. gewijzigd door middel van artikel II. Deze wijzigingen betreffen een aanscherping van de slaagregeling voor het v.w.o., h.a.v.o. en het m.a.v.o.

Op 4 juli 2012 is tussen Aruba en Nederland een onderlinge regeling als bedoeld in artikel 38, eerste lid, van het Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden gesloten die inhoudt een Samenwerkingsprotocol op de beleidsterreinen Onderwijs, Cultuur, Wetenschap en Emancipatie tussen Aruba en Nederland. Dit protocol behelst onder meer dat de diploma's van v.w.o. en h.a.v.o. van Aruba gelijkwaardig zijn aan die van Nederland. Echter, ten aanzien van de instroom in het hoger onderwijs zijn de exameneisen in Nederland aangescherpt. Onderdeel 1.10 van voornoemd protocol bepaalt daarom in dit verband dat de gelijkwaardigheid van de Arubaanse diploma's bij de instroom in het hoger onderwijs van Nederland geborgd kan blijven, indien de onderwijsinhoud, de exameneisen en het vakkenpakket van de Arubaanse opleidingen overeenkomen met die van de Nederlandse opleidingen. Met het oog op het waarborgen van de gelijkwaardigheid van de Arubaanse diploma's van het h.a.v.o. en het v.w.o. heeft Aruba zich daartoe verbonden de aanscherping van de exameneisen - overeenkomstig met die van Nederland – uiterlijk 1 januari 2016 voor de h.a.v.o.-examens in te voeren en op 1 januari 2017 voor de v.w.o.-examens.

Aangezien het aantal vakken van het v.w.o. programma in Nederland uit 8 vakken bestaat en op Aruba uit 6 vakken en het h.a.v.o. programma in Nederland 7 vakken heeft en het h.a.v.o. op Aruba 6 vakken kent, zijn de programma's van de beide schooltypen op Aruba onder de loep genomen met als doel om zowel de gelijkwaardigheid van h.a.v.o. en v.w.o. diploma's van Aruba in Nederland te borgen, alsook om het voortgezet onderwijs in Aruba met draagvlak van de schoolbesturen en schoolleiders in te richten.

Dit past zowel in de visie van het inrichten van het eigen onderwijs in Aruba als ook in het streven om voornoemd samenwerkingsprotocol en daarmee diploma gelijkwaardigheid van Aruba met Nederland te blijven borgen.

Voor het uitbreiden met een 7^e vak bij v.w.o. is ervoor gekozen om bij v.w.o. een extra taal aan het gemeenschappelijk deel van het profiel toe te voegen.

Bij het geven van invulling van een extra taal is primair gekeken welke taal en of talen in Aruba relevant zijn om aan te bieden. Daarbij is uitgegaan van de visie (meer en beter onderwijs voor iedereen) van het onderwijs in Aruba en van het uitgangspunt van de UNESCO dat ieder kind er belang bij heeft om zo lang mogelijk moedertaalonderwijs te ontvangen.

Een goede beheersing van de eigen taal, het Papiamentu, en gedegen kennis van de eigen cultuur in Aruba, wordt hierbij onontbeerlijk geacht en heeft een hoge prioriteit. Met een gedegen basis van de eigen taal en cultuur is ook de verdere ontwikkeling van elk individu gebaat.

Voorts kan een van de andere twee talen die al beschikbaar is als vak op het niveau van eerste graad op het v.w.o. ook gekozen worden. Concreet betekent dit dat als extra (derde) taal in het gemeenschappelijk deel van het profiel bij v.w.o. uit de vakken Papiamentu, Spaans of Frans gekozen kan worden.

Met het oog op uitbreiding van economische activiteiten in de regio en het ontwikkelen van een kenniseconomie zal uitbreiding met genoemde talen een toegevoegde waarde zijn. Het beheersen van meerdere talen op het niveau van v.w.o. examen is een sterk punt waar een individu veel baat bij heeft.

Door meerdere talen aan te bieden, worden de leerlingen de ruimte gegeven om keuzen hierin te maken. Immers het perspectief van elke leerling is verschillend. De keuze in talen ondersteunt dit.

In Nederland omvat het profiel van h.a.v.o. en v.w.o. ook een vrij deel. Hierin is een extra vak opgenomen, wat een heel scala aan invulling kan hebben. Dat is afhankelijk van het aanbod van elke school en heeft als overweging dat het totaal aantal studiebelastinguren in de bovenbouw uit moet komen op 4800 uren per jaar (1600 SBU per leerjaar in de bovenbouw). In de praktijk bestaat het vrije deel op jaarbasis uit 120–480 studiebelastinguren. Het succes van een leerling die op Aruba naar het voortgezet onderwijs gaat en in het buitenland naar een vervolgopleiding gaat, is niet vanzelfsprekend.

De regering heeft er aandacht voor om datgene mee te geven in het voortgezet onderwijs dat positief bijdraagt aan het succesvol afronden van een opleiding in het hoger onderwijs. Naar het oordeel van de regering zal het toevoegen van meer vakken in het voortgezet onderwijs zonder meer, of het een-op-een volgen van de veranderingen in het Nederlandse voortgezet onderwijs, geen direct verband hebben met het succesvol volgen en afronden van een vervolgopleiding.

De regering ziet wel dat een overwogen keuze van vakken in het gekozen profiel, dat bijdraagt aan zowel verbreding als aan verdieping, de meeste toegevoegde waarde biedt aan de leerlingen die in Nederland of elders een vervolgopleiding in het hoger onderwijs gaan volgen.

Voor het uitbreiden met een 7^e vak bij h.a.v.o. en een 8ste vak bij v.w.o. is voorts besloten in het profiel h.a.v.o. en v.w.o. een vrij deel op te nemen. Bij de uitbreiding van een extra vak in het vrije deel van het profiel kan een leerling kiezen uit een vak uit het eigen profiel, een vak uit een ander profiel of het vak filosofie hetwelk bijdraagt aan de algemene ontwikkeling. Het vak informatica hetwelk bijdraagt aan een verdere ontwikkeling van kennis en vaardigheid met ICT behoort tevens tot de mogelijkheden.

Voor de vakken in het vrije deel geldt dat zij bijdragen aan het aantal studiebelastinguren van 1600 uren per leerjaar in de bovenbouw. Het implementatietraject voor beide vakken houdt in dat in het schooljaar 2014/2015 de schoolbesturen en schoolleiding voorbereidingen treffen.

In 2015/2016 zal het eerste jaar van de bovenbouw met de genoemde vakkenuitbreiding van start gaan. Zowel voor het lange traject h.a.v.o. (driejarig) als voor v.w.o. wordt het eindexamen in 2017/2018 voor het eerst met 7 resp. 8 vakken, met de aanscherping van alle exameneisen en met het invoeren van de rekentoets, afgenomen. Voor het reguliere h.a.v.o. traject wordt in 2016/2017 voor het eerst examen in 7 vakken afgenomen.

Ter voldoening aan voornoemd Samenwerkingsprotocol wordt derhalve allereerst aan het gemeenschappelijk deel van het profiel van v.w.o. een extra taal, te weten het vak Papiamentse taal en cultuur, Spaanse taal en literatuur en Franse taal en literatuur, toegevoegd. De leerling maakt een keuze uit een van deze drie talen naast het Nederlands en het Engels. Daarnaast wordt in het profiel van het h.a.v.o. en het v.w.o. een vrije deel opgenomen. Dit heeft als gevolg dat het Landsbesluit dagscholen v.w.o., h.a.v.o., m.a.v.o. (AB 1999 no. 62) en het Landsbesluit examens v.w.o., h.a.v.o., m.a.v.o. (AB 1991 GT 35) op onderdelen aangepast dienen te worden.

Bij schrijven d.d. 18 november 2013, kenmerknr. 2237, zijn de SMOA, de Dienst Publieke Scholen, de Stichting Avondonderwijs Aruba en de voorzitter van de Landsexamencommissie op de hoogte gesteld van de inhoud van de aanscherping van de exameneisen voor het v.w.o. en het h.a.v.o. en de datum waarop deze aanscherping van kracht wordt. In voornoemd schrijven is aan deze instellingen verzocht de onder hun gezag ressorterende scholen hierover te informeren. Voorts zij opgemerkt dat er een Commissie Algemeen Voortgezet Onderwijs in het leven is geroepen, welke belast is met de communicatie naar de scholen voor voortgezet onderwijs. Inmiddels zijn alle scholen hierover geïnformeerd.

Aan dit landsbesluit zijn geen financiële consequenties verbonden voor het Land.

Artikelsgewijze toelichting

Ad Artikel I:

Onderdeel A

In dit onderdeel wordt een aantal begripsbepalingen in artikel 1 van het Landsbesluit

dagscholen v.w.o., h.a.v.o., m.a.v.o. geïntroduceerd dat verband houdt met de in de bovenbouw ingevoerde profielen. Verder wordt de nieuwe benaming voor de voormalige E-afdeling "het driejarige leertraject" (zie ook onderdelen I en AB die wijzigingen aanbrengen in de artikelen 9 resp. 21).

Onderdeel C

In het nieuwe tweede lid van artikel 4 wordt bij de toelating tot de basiscyclus een leeftijdsgrens van vijftien jaar geïntroduceerd. De reden hiervoor is dat bij toelating van leerlingen ouder dan vijftien jaar de onderlinge leeftijdsverschillen te groot worden.

Bij de start van de basiscyclus wordt de toelating van leerlingen in het avo gebaseerd op rapportcijfers, leeftijd, werk- en studie-houding en het advies van het schoolhoofd. De leerwegbeslissing richt zich op de keuze voor epb, m.a.v.o., h.a.v.o. of v.w.o. Het is van belang dat de leerling in die leerweg (= het schooltype) geplaatst wordt, waarin hij /zij zijn kwaliteiten optimaal kan ontplooiën.

Bij de start van de basiscyclus is de leerwegkeuze al genomen, doordat de leerling na de basisschool via de oude selectieprocedure geplaatst is in de basiscyclus van de EPB, of in de basiscyclus van de m.a.v.o., of de basiscyclus van de h.a.v.o./v.w.o.. Uit de praktijk blijkt dat die leerwegkeuze niet altijd de juiste is. Het is wel de bedoeling dat leerlingen die niet in de juiste leerweg geplaatst zijn, alsnog in de juiste leerweg te plaatsen. Een voorwaarde voor verwijzing naar een lager onderwijstype (het lager beroepsonderwijs: de EPB) is dat de school voorafgaand aan deze beslissing de leerling heeft begeleid door te remediëren, en door extra uren in Nederlands en rekenen en getracht heeft te ontdekken waaraan de matige leerprestaties van de leerling werkelijk te wijten zijn.

Kinderen van migrantengroepen die geen Papiamento en Nederlands verstaan of spreken worden geplaatst op de Bernardschool waar ze een eenjarig opvangprogramma volgen voor immigrante leerplichtige leerlingen leeftijd 12-16 jaar. Op basis van de prestaties en vaardigheden worden de leerlingen geplaatst in de verschillende leerjaren van de verschillende schooltypen.

Onderdeel D

Ter waarborging van de kwaliteit van de middelen die gebruikt worden bij het onderzoek naar de geschiktheid van de leerling voor het volgen van het onderwijs aan de

gelijksoortige schooltypen waarvoor de toelating wordt gevraagd, is in artikel 5 opgenomen dat het bevoegd gezag van de scholen voor v.w.o. h.a.v.o. en m.a.v.o., de Inspectie van het Onderwijs en het Examenbureau van de Directie Onderwijs, bij elkaar komen om zich gezamenlijk te beraden over een eensluidende onderzoek. Er wordt aldus één landelijke toelatingsonderzoek ontwikkeld, en de wijze van onderzoek wordt dan vastgesteld door de Minister.

De vrijheid die scholen hebben bij het stellen van de overgangsnormen en de toelatingseisen heeft naar het oordeel van de regering helaas geleid tot een zekere willekeur. Met de voorgestelde wijziging wordt beoogd dat de kwaliteit van de beoordeling over leerling-capaciteiten onder meer gebaseerd wordt op een landelijke norm voor de toelating tot het eerste leerjaar van het h.a.v.o./v.w.o. en tot vierde leerjaar van het h.a.v.o. of het h.a.v.o. lang traject.

De oplossing wordt gevonden in een overzichtelijk aantal landelijke afspraken, waarbinnen scholen ruimte houden om in te spelen op individuele verschillen tussen leerlingen. Door bijvoorbeeld in de landelijke normering de scholen ruimte te bieden om op basis van individuele gesprekken met leerlingen en hun ouders en de toeleverende scholen, een leerling te plaatsen die net 1 punt te weinig heeft om te voldoen aan de landelijke eis.

Deze bepaling garandeert dat de toelatingsvoorwaarden in alle scholen van hetzelfde studieniveau identiek zijn. Tegelijk worden schoolbesturen in de mogelijkheid gesteld om leerlingen die een (net) te lage score behaald hebben, alsnog toe te laten. Het schoolbestuur kan hiertoe overgaan, o.a. op basis van haar eigen inschatting over het potentieel en motivatie van de betrokken leerling. De uniforme toelatingsvoorwaarden gelden niet alleen voor de basiscyclus, maar tevens voor de bovenbouw (§4). Het onderzoek wordt ingesteld door het bevoegd gezag, maar de wijze van het onderzoek (de toelatingscriteria) wordt uiteindelijk vastgesteld door de Minister.

Onderdeel E en F

Paragraaf 3 regelt de toelating tot het tweede leerjaar van de basiscyclus voor de twee schooltypes (namelijk m.a.v.o. en h.a.v.o./v.w.o.).

Met artikel 7, tweede lid, wordt beoogd de leerling die bijvoorbeeld het eerste leerjaar van de basiscyclus van een school voor m.a.v.o. geheel moeiteloos heeft doorlopen, de

mogelijkheid te bieden om na afloop van dat leerjaar naar het tweede leerjaar van de basiscyclus van het h.a.v.o. door te stromen. Indien de studieresultaten aan de hand van de bevorderingsnormen, zoals vastgesteld door de Minister, daartoe aanleiding geven, wordt deze leerling toelaten.

In artikel 7, derde lid, geldt het overeenkomstige systeem voor leerlingen die het eerste leerjaar van de basiscyclus van een school voor v.w.o. of h.a.v.o. geheel hebben doorlopen of die het eerste leerjaar van een school voor lager beroepsonderwijs geheel hebben doorlopen. Er kunnen redenen zijn om hen tot het tweede leerjaar van de basiscyclus van een school voor m.a.v.o. toe te laten.

Uiteraard is het bevoegd gezag vrij om, alvorens met inachtneming van de geldende bevorderingsnormen over de toelating te beslissen, bij de school waarop betrokkene nog leerling is, over hem inlichtingen in te winnen. Gegevens betreffende schoolvorderingen, schoolloopbaan, lichamelijke gesteldheid en aanleg, maar ook betreffende de sociale achtergronden van de leerling, kunnen bij de opvang en plaatsing van een nieuwe leerling immers een belangrijke rol spelen. Dit wordt mogelijk gemaakt door artikel 7, vierde lid.

Onderdeel J

Dit onderdeel bevat het nieuwe artikel 10 van het Landsbesluit dagscholen v.w.o., h.a.v.o., m.a.v.o., aangaande bevordering van een leerling. Bevordering dient namelijk te geschieden aan de hand van objectieve, voor een ieder geldende criteria. De wijze waarop deze criteria tot stand komen, werd voorheen aan de scholen overgelaten. Met het nieuwe artikel 10 wordt deze bevoegdheid van de scholen teruggenomen en bij de Minister gelegd.

De scholen stellen de bevorderingsnormen op en leggen deze ter goedkeuring voor aan de Inspectie van het Onderwijs. Na overleg met het bevoegd gezag en de Inspectie van het Onderwijs, worden de bevorderingsnormen door de Minister vastgesteld. Op deze wijze blijven de scholen maximaal betrokken bij het bepalen van de bevorderingsnormen.

Het doel is om niet alleen uniforme bevorderingsnormen tot stand te brengen voor alle leerlingen binnen één school, maar ook landelijk binnen de gelijksoortige schooltypen. De totstandkoming van uniforme, landelijke bevorderingsnormen is noodzakelijk

geworden. De invoering van de basiscyclus heeft immers als doelstelling om alle jongeren in de mogelijkheid te stellen om, op basis van hun studieresultaten, steeds toegang te geven tot een school die maximaal aansluit bij hun capaciteiten. De bevorderingsnormen moeten op elkaar afgestemd zijn, opdat deze doelstelling gerealiseerd kan worden.

Het tweede lid van het nieuwe artikel 10 bewerkstelligt dat een leerling in de gelegenheid wordt gesteld om 3 jaar te doen over de tweejarige basiscyclus. In principe is zittenblijven (volledige herhaling van een leerjaar) in de basiscyclus niet aan te bevelen gelet op de doelstelling van de basiscyclus, namelijk het mogelijk maken van de beste leerwegkeuze.

De school moet alle leerlingen een zo optimaal mogelijke begeleiding geven in hun persoonlijke en sociale ontwikkeling en in hun studie, zodat tijdens de basiscyclus een goed beeld gevormd kan worden van de interesses en studiecapaciteiten van de leerlingen. De school wordt in staat gesteld om over de wenselijke schoolcarrière van de leerling te oordelen. Problemen dienen vroegtijdig te worden gesignaleerd en het oplossen hiervan is uiterst belangrijk.

Bij de beoordeling van de leerlingen moet (het effect van) de begeleiding en remediëren meegenomen worden. De leerlingbegeleiding en -ondersteuning zullen geleidelijk aan geoptimaliseerd worden.

Mede gelet op het feit dat de zorgstructuur binnen de scholen nog verder aangepast zal moeten worden, is ervoor gekozen dat een leerling drie jaar over de basiscyclus kan doen. Het laatste betekent dat een leerling het eerste of tweede leerjaar van de basiscyclus kan doubleren met inachtneming van de toepasselijke bevorderingsnormen.

Op grond van het vierde lid van artikel 10 kan het bevoegd gezag op medische en sociale indicatie een leerling in hetzelfde leerjaar plaatsen dan wel bevorderen, zulks in overleg met de inspecteur van het onderwijs. In geval van bijzondere omstandigheden, waarbij te denken valt aan langdurige ziekte en sociale problemen, kan het bevoegd gezag de lerarenvergadering, belast met bevordering en de leerwegbeslissing, mandateren om een bepaalde leerling hiervoor in bespreking te brengen. Het bevoegd gezag geeft daarvoor richtlijnen.

Uit de praktijk blijkt dat de lerarenvergadering niet alle leerlingen bespreken. Alleen twijfelgevallen worden besproken zoals leerlingen die een punt te weinig hebben om over te gaan. Er zijn gevallen bekend waarbij noch het schoolbestuur noch de directeur de lerarenvergadering kon opdragen een leerling te bespreken.

Artikel 10, zesde lid, legt de reeds bestaande praktijk vast dat bevordering onvoorwaardelijk geschiedt.

Onderdelen K en L

In de artikelen 11 en 12 wordt bepaald dat spijbelen geen zelfstandige grond oplevert voor schorsing en verwijdering. Voor elke schooltype staat de leerling centraal. Schorsing en verwijdering van de school dienen met de nodige terughoudendheid en zorg, en slechts bij onverenigbare verschillen te geschieden, waarbij ouders en leerlingen expliciet bij betrokken worden.

Verder wordt in het derde lid van artikel 12 bepaald dat een leerling niet twee keer in hetzelfde leerjaar dan wel het naasthogere leerjaar mag blijven zitten.

De school neemt uiteindelijk de beslissing of een leerling bevorderd wordt naar een volgend leerjaar of dat de leerling hetzelfde leerjaar nog een keer moet overdoen. Leerlingen worden geplaatst op onderwijstypen conform hun capaciteiten. Leerlingen die tweemaal hetzelfde leerjaar doubleren zonder dat hiervoor een medische of sociale reden ten grondslag ligt, zijn gebaat bij een meer praktische onderwijstype of een theoretische leerweg met minder vakken dan op de reguliere dagscholen.

De mogelijkheid op onderwijs voor leerplichtige leerlingen na de verwijdering bestaat uit plaatsing bij de EPB, de middag m.a.v.o. en avond-h.a.v.o., indien deze leerlingen de leeftijd van 16 jaar hebben bereikt. Met de voorgestelde wijziging worden leerlingen ervan weerhouden om te lang op een opleiding te blijven hangen waar ze onvoldoende perspectief hebben en het voorkomt dat deze leerlingen in een situatie komen te verkeren waarin ze veel ouder zijn dan hun klasgenoten.

Het laatste betekent evenwel dat een leerling die in het voorlaatste leerjaar van de opleiding is blijven zitten en daarna overgaat naar het laatste leerjaar van de opleiding (examenjaar) en vervolgens zakt voor het examen, de gelegenheid moet worden geboden het examenjaar over te doen. Deze uitzondering wordt geregeld in het vierde

lid, onderdeel a.

Het vierde lid, onderdeel b, van artikel 12 regelt een andere uitzondering op het derde lid. De gedachte hierbij is dat de leerling die gedurende een periode van langer dan drie maanden de lessen niet heeft kunnen volgen wegens ziekte of sociale indicatie, een redelijke kans moet krijgen om het betreffende leerjaar te halen. Het verwijderen van een leerling op deze gronden is naar het oordeel van de eerste ondergetekende niet redelijk. Op basis hiervan zal deze leerling opnieuw geplaatst dienen te worden in hetzelfde leerjaar.

Onderdeel M

In artikel 14, vijfde lid, wordt rekenen geïntroduceerd als kernvak. Hiermee wordt uitvoering gegeven aan artikel 11, eerste lid, van de Landsverordening voortgezet onderwijs (AB 1989 no. GT 103). Daarin wordt bepaald dat bij landsbesluit, houdende algemene maatregelen, andere vakken kunnen worden aangewezen waarin onderwijs wordt gegeven. Bij de lessentabellen behorende bij de artikelen 16 tot en met 20b (bijlage A t/m G) is het vak rekenen dan ook inbegrepen. Er wordt onderwijs gegeven in rekenen, aangezien een rekentoets zal worden afgenomen als verplicht onderdeel van het examen (zie artikel II onderdeel B, C en D, betreffende de wijziging in artikel 5, 6 en 7 van het Landsbesluit examens v.w.o., h.a.v.o., m.a.v.o.)

De afgelopen jaren is een daling geconstateerd in de rekenvaardigheid van leerlingen in de leerplichtige leeftijd, alsmede een gebrek aan systematisch werken op het gebied van het rekenen in het voortgezet onderwijs.

De beheersing van basisvaardigheden op het terrein van Nederlandse taal en rekenen is van groot belang voor het verwerven van kennis en vaardigheden op andere vak- en leergebieden. Daarnaast zijn deze vaardigheden van belang voor de succesvolle doorstroom en/of schakeling naar andere vormen van (vervolg)onderwijs en voor een gelijkwaardige participatie in de maatschappij.

Aangezien het eindexamen wiskunde slechts beperkte ruimte toelaat voor toetsing van de basisvaardigheden in rekenen, komt er voor alle leerlingen die eindexamen doen een rekentoets als onderdeel van het eindexamen.

Aangezien de rekentoets een verplicht onderdeel wordt voor het examen van het v.w.o.,

h.a.v.o. en m.a.v.o, wordt het vak rekenen al vanaf de basiscyclus als onderdeel van het curriculum toegevoegd aan alle leerjaren en alle profielen (voor meer over de rekentoets, zie toelichting bij artikel II, onderdelen G, H, I, J, K, L, M en N).

De rekentoets heeft ten opzichte van het wiskunde-examen dus een zelfstandige betekenis en functie, en zal een zelfstandig onderdeel van het eindexamen vormen.

Het voornemen is om de rekentoets met ingang van het schooljaar 2016-2017 voor het v.w.o., h.a.v.o. en m.a.v.o. onderdeel te laten zijn van het eindexamen en te betrekken bij de uitslag van het examen.

Anders is het voor de Nederlandse taal. In tegenstelling tot de basisvaardigheden rekenen, die nu beperkt aan bod komen in het wiskunde-eindexamen, komen nagenoeg alle onderdelen van Nederlandse taal aan bod in het eindexamen Nederlands.

Aruba maakt namelijk gebruik van het centraal examen Nederlandse taal voor h.a.v.o. en v.w.o. uit Nederland, waarbij de referentieniveaus uitgangspunt zijn bij de eindexamenprogramma's Nederlandse taal. Een aparte taaltoets naast het eindexamen Nederlands, heeft derhalve geen toegevoegde waarde en zou een herhaling zijn.

Onderdelen P, R, T, V en Z

Als gevolg van de invoering van de basiscyclus en van de invoering van profielen in de bovenbouw van het algemeen voortgezet onderwijs, krijgt Hoofdstuk IV (Inrichting van het onderwijs) een nieuwe indeling voor een betere aansluiting. De indeling in paragrafen wordt als volgt:

§ 1. Algemene bepalingen

§ 2. De basiscyclus

§ 3. Derde leerjaar v.w.o. en h.a.v.o.

§ 4. V.W.O. leerjaren 4, 5 en 6

§ 5. H.A.V.O. leerjaren 4 en 5 en het driejarige leertraject

§ 6. M.A.V.O. leerjaren 3 en 4

De bijbehorende lessentabellen worden opgenomen in de bijlagen A t/m G bij het Landsbesluit dagscholen v.w.o., h.a.v.o., m.a.v.o.

Onderdeel O

Artikel 15 strekt tot uitvoering van artikel 10, zesde lid, van de Landsverordening voortgezet onderwijs.

Beoogd wordt te waarborgen dat een aantal voor de deelnemers aan het onderwijs (leerlingen, ouders, docenten) van groot belang zijnde beslissingen worden genomen. Het artikel bevat daarenboven een aantal elementen dat ook in het kader van de rechtsbescherming van de bedoelde deelnemers een rol kan spelen, zoals een vrijstellingsregeling en de termijn van het nakijken van het schriftelijke werk.

De programmering van leerstof en toetsing geeft bij de daarvoor in aanmerking komende onderdelen de relatie met de eindtermen aan, zodat voor de deelnemers aan het onderwijs inzichtelijk is, langs welke weg de school die doelstelling wenst te bereiken. Het bevoegd gezag zal de programmering van leerstof en toetsing regelmatig moeten beoordelen en zo nodig, bijstellen.

Ten slotte wordt opgemerkt dat de onderdelen a t/m f van artikel 15 cumulatief van aard zijn.

Onderdeel Q

Artikel 16 betreft de lessentabel voor de basiscyclus voor het v.w.o., h.a.v.o. en het m.a.v.o. De tabel is opgenomen bij het Landsbesluit dagscholen v.w.o., h.a.v.o., m.a.v.o., in Bijlage A.

De leerlingen van de basiscyclus volgen ten hoogste 35 uren per week per leerjaar. De nieuwe benaming voor studielessen is mentorlessen. Mentorlessen valt onder persoonlijke en studiebegeleiding van de leerling (artikel 10, eerste lid j° artikel 21, tweede lid, onderdeel b van de Landsverordening voortgezet onderwijs).

Ten aanzien van de verdeling van het aantal uren over de onderliggende vakken van elke clustervak geldt dat de Minister richtlijnen kan aangeven op basis waarvan schoolbesturen zelf kunnen bepalen op welke wijze ze daaraan invulling zullen geven.

In de tweejarige basiscyclus in de onderbouw staat de persoonlijke en maatschappelijke vorming van de leerling centraal. Het curriculum ervan zal algemeen burgersvormend zijn. De toenemende rol van de technologie, de veranderde rolpatronen in de

samenleving en de noodzaak voor meer aandacht voor waarden in het onderwijs leiden tot de keuze voor deze vakken. De traditionele vakkenindeling maakt plaats voor vakkenclusters die een breder gebied bestrijken en een samenhangend geheel vormen.

Deze vakken zijn:

- kennis van het geestelijk leven;
- persoonlijke vorming (bij dit vak komt in het tweede leerjaar van de basiscyclus meer biologische thema's zoals bijvoorbeeld het menselijk lichaam aan bod);
- algemene sociale wetenschappen (een clustering van de traditionele monovakken aardrijkskunde, geschiedenis, maatschappijleer en economie);
- Papiamentse taal en cultuur;
- culturele en kunstzinnige vorming (een clustering van de traditionele monovakken tekenen, handvaardigheid, muziek en dramatische expressie); en
- natuur en techniek (een clustering van de traditionele monovakken biologie, natuurkunde en scheikunde).

Onderdeel S

Artikel 17 betreft de lessentabel voor het derde leerjaar van het v.w.o. en het h.a.v.o. Deze tabel is opgenomen in Bijlage B bij het Landsbesluit dagscholen v.w.o., h.a.v.o., m.a.v.o. Gedurende het derde leerjaar volgen de leerlingen in alle vakken samen ten hoogste 38 lessen.

Het algemeen doel van het derde leerjaar is naast de algemene burgervorming, de voorbereiding op de vervolgstudie. Omdat de leerling na het derde leerjaar een keuze moet maken uit de vakken die hij nodig zal hebben voor de richting waarin hij verder wil studeren (de zogenaamde profielen), wordt in het derde leerjaar een breed vakkenpakket aangeboden. Het derde leerjaar wordt ook genoemd het profielvoorbereidend leerjaar. De leerling dient na leerjaar 3 een profielkeuze te maken.

De keuze voor een profiel wordt zowel ondersteund door het vak loopbaanoriëntatie als door de organisatie van het onderwijs en de samenhang tussen de vakken. Door aandacht te besteden aan de oriëntatie op studie en beroep, wordt een bewuste keuze van een profiel, beroep en studierichting begeleid.

Aan het einde van het derde leerjaar wordt de keuze voor het profieldeel gemaakt. De leerling krijgt les in alle vakken en maakt pas aan het einde van het derde leerjaar de

uiteindelijke profielkeuze. Zo krijgt de leerling de kans zich goed te oriënteren op zowel de vakken als de profielen waarin de vakken later voorkomen.

In het derde leerjaar wordt een lesuur besteed aan Remediëring. Dit lesuur is bedoeld om achterstanden weg te werken in één van de vakken van het derde leerjaar. Het vak waarin dat noodzakelijk is.

Remediëring is bestemd voor de leerlingen die dit daadwerkelijk nodig hebben. De uren worden buiten de normale lesrooster gegeven. Leerlingen die geen remediëring behoeven, volgen dit lesuur niet.

Onderdeel U,W en Y

De artikelen 18, 19 en 20 regelen de nadere ordening van de vakken binnen de profielen. Profieldelen komen voor in het vierde en vijfde leerjaar van het h.a.v.o. en het vierde, vijfde en zesde leerjaar van het v.w.o.. In het profieldeel is er sprake van zowel algemene vorming (in het gemeenschappelijke deel) als van specialisatie (in het profiel- en keuzedeel).

Het keuzedeel bestaat daarbij uit een limitatief gedeelte en een vrije deel, waarbij de student helemaal vrij is in het te kiezen vak uit het eigen profiel, een ander profiel, het vak filosofie of het vak informatica. Ten aanzien van de vakken filosofie en informatica geldt dat deze gekozen kunnen worden voorzover deze door het bevoegd gezag worden aangeboden. De vakken uit het keuzedeel dienen niet reeds eerder te zijn gekozen door de leerling.

In de profielen vindt de voorbereiding plaats op de vervolgstudie. De h.a.v.o. en v.w.o.-afgestudeerden stromen veelal door naar het hoger onderwijs in het buitenland, ondermeer naar Nederland.

Mentorlessen en lessen in loopbaanoriëntatie maken deel uit van het aantal wekelijkse lessen dat gedurende de bovenbouw dient te worden gevolgd (artikel 21, tweede lid, onderdeel c) van de Landsverordening voortgezet onderwijs).

Artikel 18 betreft de lessentabel voor het v.w.o., leerjaren 4, 5 en 6. Deze tabel is opgenomen in Bijlage C bij het Landsbesluit dagscholen v.w.o., h.a.v.o., m.a.v.o.

Voor het h.a.v.o, leerjaren 4 en 5 en voor het driejarige leertraject van het h.a.v.o., worden de lessentabellen geregeld in de artikelen 19 resp. 20 en in Bijlage D resp. E.

Elke leerling volgt vakken uit het gemeenschappelijk deel en het door hem gekozen profiel- en keuzedeel. Het gemeenschappelijke deel is vooral gericht op de algemene en persoonlijke vorming die van belang is voor de verdere maatschappelijke ontwikkeling. Om die reden is er in het gemeenschappelijke deel plaats ingeruimd voor talen en vakken in persoonlijke en maatschappelijke vormen. Bij de talen hoort ook literatuur. Het begrip "letterkunde" is geen goede omschrijving van wat in de praktijk wordt onderwezen, daar de praktijk meer aansluit bij de huidige inhoud, die veelal "literatuuronderwijs" wordt genoemd.

Zoals aangegeven in voetnoot 6 bij Bijlage D (h.a.v.o. leerjaren 4 en 5) wordt het keuzevak Franse taal en literatuur aangeboden op grond van artikel 6, vierde lid van het Landsbesluit examens v.w.o., h.a.v.o., m.a.v.o. (AB 1991 no. GT 35).

Een school voor h.a.v.o kan de leerstof van de bovenbouw ook aanbieden verspreid over drie schooljaren. Dit driejarige leertraject is in het leven geroepen om tegemoet te komen aan de leerlingen die de overstap van het m.a.v.o. naar het h.a.v.o., wensen te maken. Door de aangeboden leerstof te spreiden over drie in plaats van twee schooljaren, verloopt de overgang m.a.v.o. – h.a.v.o. geleidelijker, waardoor een grotere slagingskans bestaat voor de desbetreffende leerlingen.

Het driejarige traject kan ook gevolgd worden door leerlingen die h.a.v.o. 3 voltooid hebben, indien deze leerlingen er zelf de voorkeur aan geven om h.a.v.o. 4 en 5 te spreiden over drie jaar. Omgekeerd kan het bevoegd gezag op basis van door de Minister vastgestelde normen, uiteraard ook bepalen welke leerlingen met een m.a.v.o.-diploma toegang krijgen tot het tweejarige, reguliere traject van h.a.v.o. 4 en 5.

Onderdeel X

Met het tweede lid van artikel 19a wordt beoogd te regelen dat de derde taal in een aantal uitzonderingsgevallen mag worden vervangen door een ander vak ter keuze van de leerling, een en ander ter beoordeling van het bevoegd gezag. De aangewezen gevallen zullen dan leerlingen zijn met stoornissen die specifiek betrekking hebben op taal of met zintuiglijke stoornissen die effect hebben op taal; leerlingen die één van beide bètaprofielen volgen, dat profiel naar verwachting voor het overige met succes

kunnen afronden, maar waarvoor de verplichting om een derde taal te volgen dit naar verwachting zou verhinderen.

Hierdoor wordt een evenwicht bereikt in de te stellen eisen om in het kader van de toenemend internationale oriëntatie van de samenleving zoveel mogelijk leerlingen een derde taal te laten volgen, om ruimte te geven aan de gymnasiale vorming en in het kader van de kenniseconomie geen (bèta)talent verloren te laten gaan.

Onderdeel AA

De artikelen 20a en 20b hebben betrekking op het m.a.v.o. Zo regelt artikel 20a de lessentabel voor het derde leerjaar van het m.a.v.o. Deze tabel is opgenomen in Bijlage F. In het derde leerjaar van het m.a.v.o. wordt binnen een profiel alle vakken aangeboden. Gedurende het derde leerjaar volgen de leerlingen in alle vakken samen ten hoogste 38 uren.

Tenslotte wordt de nadere ordening van de vakken binnen de profielen voor het m.a.v.o., leerjaar 4, geregeld in artikel 20b en in Bijlage G.

In het profieldeel, hetwelk het derde en vierde leerjaar van het m.a.v.o. omvat, is er sprake van zowel algemene vorming (in het gemeenschappelijke deel) als van specialisatie (in het profiel- en keuzedeel). In de profielen vindt de voorbereiding plaats op de vervolgstudie. In tegenstelling tot de h.a.v.o. en v.w.o.– leerlingen, kiezen die van de m.a.v.o. veelal in Aruba een vervolgstudie.

Net als bij het h.a.v.o., leerjaren 4 en 5 en v.w.o., leerjaren 4, 5, en 6 (onderdelen U en W) volgt bij m.a.v.o. leerjaren 3 en 4, elke leerling vakken uit het gemeenschappelijke deel en het door hem gekozen profiel- en keuzedeel. Het gemeenschappelijke deel is vooral gericht op de algemene en persoonlijke vorming die van belang is bij het functioneren in de Arubaanse samenleving. Om die reden is er in het gemeenschappelijke deel plaats ingeruimd voor talen en vakken in persoonlijke en maatschappelijke vormen. Bij de talen hoort ook literatuur.

In het vierde leerjaar van het m.a.v.o. worden de vakken economie en management en organisatie gecombineerd gegeven als een vak en niet los van elkaar zoals bij het h.a.v.o. en het v.w.o.

Onderdeel AC

Artikel 22 voorziet in de formalisering van de gangbare praktijk. Teneinde de leerstof op een professionele pedagogische en didactische verantwoorde manier te kunnen aanbieden met de nodige ondersteuning en begeleiding aan leerlingen, ook tijdens zelfstandig werken, moet gedacht worden aan het anders organiseren van de groepen en van het maximum aan leerlingen in de klas.

Een docent moet de beschikbare tijd, aandacht en begeleiding kunnen spreiden over een groep leerlingen die realistisch is qua grootte en niveau. Met de wijziging in dit artikel wordt verscheidenheid in toegestane groeps grootte rechtgetrokken. Al een aantal jaren blijkt uit de praktijk dat op de SKOA-scholen -op basis van een accordering voor splitsing van groepen van de minister, belast met onderwijs,- de klassen maximum 28 leerlingen tellen; de EPB uitstroom- en doorstroomniveau tellen 25 leerlingen op basis van beleid en capaciteit van de theorielokalen, terwijl op andere m.a.v.o.-scholen en h.a.v.o./v.w.o. 30 leerlingen in de klas zitten.

Onderdeel AD

Het vak Informatiekunde wordt sinds de invoering van de profielen niet meer aangeboden in het examenjaar. Het vak wordt alleen in de onderbouw aangeboden. Met het nieuwe beleid van de minister wordt het vak Informatica aangeboden in de bovenbouw.

Ad Artikel II:

Onderdeel A

In dit onderdeel wordt een nieuwe begripsbepaling in artikel 1 van het Landsbesluit examens v.w.o., h.a.v.o., m.a.v.o. geïntroduceerd dat verband houdt met de invoering van de nieuwe exameneisen voor het v.w.o. en het h.a.v.o.

Onderdelen B, C en D

De in onderdelen A, B en C van artikel II opgenomen wijzigingen hebben te maken met het feit dat de rekentoets als verplicht onderdeel wordt toegevoegd aan het examen voor alle profielen van het v.w.o., h.a.v.o. en m.a.v.o. Artikel 5 van het Landsbesluit examens v.w.o., h.a.v.o., m.a.v.o. betreft het examen van het v.w.o., artikel 6 betreft dat van het h.a.v.o. en artikel 7 betreft dat van het m.a.v.o. (vide hierbij de toelichting bij

onderdeel M van artikel I en bij artikel II, onderdelen G,H, I,J,K,L, M en N) omtrent rekenen en de rekentoets).

De wijzigingen in onderdelen B en C bevatten tevens een correctie van het abusievelijk opgenomen profielwerkstuk als onderdeel van het examen. Het profielwerkstuk is namelijk reeds opgenomen als onderdeel van het schoolexamen in artikel 14, tweede lid.

Onderdeel F

Onderdeel E betreft de wijziging in artikel 27 van het Landsbesluit examens v.w.o., h.a.v.o., m.a.v.o.

De inspecteur bepaalt in overleg met de directeur op welke afwijkende wijze het examen afgelegd mag worden bij de vakken waarvoor dat nodig is. Voor het afleggen van een aangepast examen door kandidaten met een andersoortige handicap dan een duidelijke lichamelijke handicap, is een deskundigenverklaring vereist. Het gaat om kandidaten die wel de algemene begaafdheid bezitten die is vereist voor het met goed gevolg afleggen van het desbetreffende examen, maar die door een specifieke beperking of stoornis hinder ondervinden bij het afleggen van het examen onder de normale condities. Het kan dan bijvoorbeeld gaan om kinderen met dyslexie of dyscalculie.

Een kandidaat met een geldige dyslexieverklaring kan bij het lezen een hulpmiddel ter beschikking krijgen in de vorm van audio en heeft recht op verlenging van de toetstijd met (ten hoogste) een half uur. Ook kunnen examenopgaven met grotere letter besteld worden.

Bij een kandidaat met een geldige dyscalculieverklaring bestaat de mogelijkheid tot aanvragen van aanpassingen in de wijze van examinering waarbij de kandidaat gebruik maakt van de standaard rekenkaart. Hij kan eveneens aanspraak maken op een half uur tijdverlenging.

Indien andere faciliteiten dan verlenging van de examentijd noodzakelijk zijn, dient de deskundigenverklaring tevens aan te geven waaruit deze zouden bestaan, dan wel (in geval van een eindexamen) dient de aanpassing aan te sluiten bij begeleidingsadviezen die in een eerdere deskundigenverklaring zijn gegeven ten behoeve van de

schoolloopbaan van betrokkene. Zodanige aanpassing zou bijvoorbeeld een computer met spellingcontrole kunnen zijn. Indien een leerling gedurende de schoolloopbaan op grond van een dergelijke eerdere verklaring begeleiding en faciliteiten heeft ontvangen, is het niet nodig dat er ten behoeve van het examen een nieuwe verklaring wordt afgegeven.

Onderdelen G,H, I, J, K, L,M en N

Door middel van deze onderdelen worden de artikelen 32a, 33, 36, 36a, 41, 44, 56 en 60a van het Landsbesluit examens v.w.o., h.a.v.o., m.a.v.o. gewijzigd in verband met de rekentoets en het vak rekenen die beiden geïntroduceerd worden (voor verdere toelichting over het vak rekenen vide artikel I, onderdeel M van dit wijzigingsbesluit).

De rekentoets is één van de aanscherpingen die geïntroduceerd is ter voldoening aan de Samenwerkingsprotocol op beleidsterreinen Onderwijs, Wetenschap en Emancipatie tussen Aruba en Nederland, een onderlinge regeling als bedoeld in artikel 38, eerste lid van het Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden, getekend te Den Haag, 4 juli 2012.

Om de gelijkwaardigheid van de Arubaanse diploma's te kunnen blijven borgen bij de instroom hoger onderwijs, dienen namelijk de onderwijsinhoud, de exameneisen en het vakkenpakket van de Arubaanse opleidingen overeen te komen met die van de Nederlandse opleidingen. In overeenstemming met de aanscherping in Nederland dient Aruba daarom de exameneisen ook aan te scherpen en uiterlijk in te voeren op 1 januari 2016 voor de h.a.v.o. examens en op 1 januari 2017 voor de v.w.o. examens.

Onderdeel I

De wijzigingen in onderdeel I betreffen allen artikel 36, eerste lid. Deze wijzigingen regelen aanscherpingen van het examen aan een school voor v.w.o of aan een school voor h.a.v.o. Het eerste lid wordt uitgebreid met twee extra voorwaarden (onderdelen b en c) voor het slagen van een examenkandidaat aan een school voor v.w.o. of h.a.v.o. Verder wordt in onderdeel a, ten 4°, een correctie aangebracht.

Op grond van het beleid van de minister van Onderwijs en Gezin d.d. 3 december 2014 inzake aanpassingen exameneisen en aantal vakken in het h.a.v.o. en v.w.o. wordt het aantal substantiële vakken voor het h.a.v.o. en het v.w.o. uitgebreid tot zeven respectievelijk acht vakken.

Er wordt namelijk een vrije deel toegevoegd aan het profiel hetwelk tot gevolg heeft dat het zinsdeel “dit onderdeel vindt slechts toepassing indien de kandidaat twee vakken uit het keuzedeel heeft en deze twee vakken betrokken worden bij de uitslagbepaling en maximaal één van die onvoldoendes in het gemeenschappelijke deel dan wel in het profieldeel zit” dient komen te vervallen vanwege de aanscherping in de kernvakken.

Onderdeel I – ten 1° en ten 2°

De wijzigingen in sub 1° en 2° betreffen verduidelijking van het alternatieve karakter van de opsomming in de tekst van artikel 36, eerste lid, onderdeel a.

Onderdeel I – ten 3°

In *artikel 36*, eerste lid, onderdeel a, ten 4°, wordt een omissie gecorrigeerd. Wie voor twee examenvakken als eindcijfer 5 heeft behaald, moet om te slagen in overeenstemming met het eerste lid, onderdeel a, ten 3° voor alle vakken samen een gemiddelde van minstens 6 behalen (zonder afronding).

De extra voorwaarden om te slagen die vermeld worden in het ten 4° (met name twee vakken uit het keuzedeel en maximaal één onvoldoende op het gemeenschappelijk deel of het profieldeel), zijn niet van toepassing op een student met twee vijven. De extra voorwaarden vermeld in het ten 4°, zijn alleen van toepassing op de student die een 4 en een 5 behaalde.

Onderdeel I – sub 5° en 6°

Artikel 36, eerste lid, onderdeel b betreft het rekenkundig gemiddelde van het centraal examen.

Het rekenkundig gemiddelde van de cijfers die zijn behaald bij het centraal examen van het v.w.o. en het h.a.v.o. dient ten minste 5,5 te bedragen. Naast het investeren in de kwaliteit van het schoolexamen dient ook te worden geïnvesteerd in het centraal examen. Er wordt voor gepleit om het centraal examen sterker te positioneren ten opzichte van het schoolexamen.

Met de nieuwe regeling wordt voorkomen dat een leerling nog langer op alle vakken een onvoldoende scoort voor het centraal examen, maar dankzij de resultaten van het schoolexamen toch nog slaagt. Tevens waarborgt deze nieuwe regeling de kwaliteit en de waarde van het diploma voor het voortgezet onderwijs.

De regeling over het rekenkundig gemiddelde beoogt dan ook de hiervoor bedoelde weeffout in de slaagregeling te corrigeren en daarmee leerlingen uit te dagen al hun talenten te benutten gedurende de gehele examenperiode. Het rekenkundig gemiddelde van de cijfers die zijn behaald bij het centraal examen dient derhalve ten minste 5,5 te zijn.

Met ingang van 1 augustus van het schooljaar 2014-2015 is voor de leerlingen van het h.a.v.o. deze nieuwe maatregel van kracht. De voorbereidingen zijn reeds getroffen.

Schoolbesturen zijn bij schrijven d.d. 18 november 2013, kenmerknr. 2237, geïnformeerd door de Directie Onderwijs. In voornoemd schrijven is aan deze instellingen verzocht de onder hun gezag ressorterende scholen hierover te informeren. Deze aanscherping is bekendgemaakt op de website van de scholen. De scholen hebben deze informatie kenbaar gemaakt aan de leerlingen en hun ouders middels het examenreglement van de school.

Voor de leerlingen van het v.w.o. wordt deze nieuwe maatregel met ingang van 1 augustus van het schooljaar 2015-2016 van kracht (vide artikel III, vierde gedachtestreepje).

Artikel 36, eerste lid, onderdeel c betreft het eindcijfer voor kernvakken.

Voor de leerling van het h.a.v.o. wordt met ingang van 1 augustus van het schooljaar 2015-2016 de maatregel van kracht dat maximaal één vijf (5) als eindcijfer mag worden gescoord voor de kernvakken Nederlandse taal en literatuur, Engelse taal en literatuur, rekenen en indien van toepassing, wiskunde A, B of C, waarbij de andere cijfers ten minste een zes moeten zijn. Voor de leerling van het v.w.o. wordt deze maatregel met ingang van 1 augustus van het schooljaar 2016-2017 van kracht (vide artikel III, vijfde gedachtestreepje)

Voldoende kennis over deze kernvakken is noodzakelijk om door te kunnen stromen naar het hoger onderwijs. Deze vakken hebben immers een grote voorspellende waarde om toekomstig studiesucces in het hoger onderwijs te meten. Het is noodzakelijk om h.a.v.o. en v.w.o. studenten goed voor te bereiden, voordat zij de overstap naar het hoger onderwijs maken. Daarom wordt hierbij onderschreven dat de

basisvaardigheden en kennis met betrekking tot de vakken Nederlandse taal en literatuur, Engelse taal en literatuur, wiskunde en rekenen gegarandeerd dienen te worden.

Onderdeel J

De wijziging in onderdeel J betreft artikel 36a van het Landsbesluit examens v.w.o., h.a.v.o., m.a.v.o., namelijk de slaagregeling voor het m.a.v.o. Deze wordt ook aangescherpt met de rekentoets. Om te kunnen slagen dient de kandidaat minimaal het eindcijfer vijf te behalen voor de rekentoets.

Ad Artikel III:

Artikel III regelt de inwerkingtreding van dit wijzigingsbesluit.

Met het oog op een verantwoorde invoering van de nieuwe exameneisen voor het v.w.o. en het h.a.v.o., zoals bedoeld in artikel 36, eerste lid, onderdelen b en c, van het Landsbesluit examens v.w.o., h.a.v.o., m.a.v.o., acht de regering het wenselijk om de normering van het centraal examen alsmede die van de kernvakken Nederlandse taal en literatuur, Engelse taal en literatuur, rekenen en indien van toepassing, wiskunde A, B of C, geleidelijk in te voeren voor het v.w.o. en het h.a.v.o.

Voor de aanscherping op het m.a.v.o. examens heeft de regering het wenselijk geacht om deze in te voeren in hetzelfde schooljaar als dat voor de h.a.v.o. examens, namelijk schooljaar 2015-2016. ??

De uitzonderingen op de datum van inwerkingtreding zijn als volgt samen te vatten:

- Artikel II, onderdeel B, betreft de invoering van de rekentoets als onderdeel van het examen van de scholen voor v.w.o. in het schooljaar 2016/2017.
- Artikel II, onderdeel C, betreft de invoering van de rekentoets bij het examen van de scholen voor h.a.v.o. in het schooljaar 2015/2016.
- Artikel II, onderdeel D, betreft de invoering van de rekentoets bij het examen van de scholen voor m.a.v.o. in het schooljaar 2015/2016.
- Artikel II, onderdeel I, ten 5°, betreft het extra vereiste om te kunnen slagen, van ten minste 5,5 als gemiddelde bij het centraal examen. Dit wordt voor het v.w.o.

ingevoerd in het schooljaar 2015/2016. Voor het h.a.v.o. zijn de voorbereidingen in de praktijk al getroffen en wordt dit in het lopend schooljaar 2014/2015 ingevoerd.

- Artikel II, onderdeel I, ten 6°, betreft het extra vereiste om te kunnen slagen, van maximaal één 5 als eindcijfer voor de kernvakken waarbij de andere kernvakken minimaal een 6 zijn. Dit wordt voor het h.a.v.o ingevoerd in het schooljaar 2015/2016 en voor het v.w.o. in het schooljaar 2016/2017.

Voor alle leerlingen geldt dat in het schooljaar 2016-2017 voor het laatste examen in 6 vakken kan worden afgelegd.

Leerlingen die het driejarige h.a.v.o. volgen en die in 2018 zakken, voldoen niet aan de eis van 7 examenvakken. Genoemde kandidaten kunnen zich als landsexamenkandidaten inschrijven.

Leerlingen die in 2016-2017 voor hun v.w.o.-examen zijn afgewezen, hebben in 2018 het 7^e vak en het 8^e vak nodig om een diploma te kunnen behalen. Indien het extra vak geen 3^e taal is, dan kunnen deze leerlingen gebruik maken van de ontheffingsregel, mits zij voldoen aan de ontheffingscriteria. Leerlingen die in 2017 niet slagen, kunnen niet voldoen aan de eis van 8 vakken in 2018. Zij kunnen alsdan landsexamenkandidaten worden en slagen met deelcertificaten.

Voor leerlingen die in 2014-2015 geen 7^e vak hebben en in 2016 blijven zitten in V5 wordt een inhaaltraject ingevoerd voor het vak Papiamentu, Spaans of Frans. Het inhaaltraject houdt in dat zij in 2016-2017 de extra taal kunnen volgen. In dat jaar krijgen zij de leerstof van leerjaar 1 en 2 samen (evt. een deel van het programma buiten schooltijd).

Voor leerlingen die in 2014-2015 geen 7^e vak hebben en afgewezen zijn in 2017 (in V6), worden in het schooljaar 2017 – 2018 als toehoorders toegelaten op hun school om onderwijs te volgen. Deze leerlingen nemen echter deel aan het landsexamen 2018.

De minister van Onderwijs en Gezin,

A handwritten signature in blue ink, appearing to be 'M. Van Laar', written over a horizontal line.

De minister van Justitie,

A handwritten signature in blue ink, appearing to be 'M. van Laar', written over a horizontal line.